EBÛ BEKR BİN EBÎ SA'DÂN

Evliyânın büyüklerinden. Din bilgilerinde büyük âlim. Hikmet ve beyan sahibi. İsmi, Ahmed bin Muhammed bin Ahmed bin Ebî Sa'dan olup, künyesi Ebû Bekr'dir. Ebû Bekr Sa'dan diye Meşhûr olmuştur. Doğum târihi belli değildir. Aslen Bağdâd'lıdır. Gençliğini ilim tahsilinde geçirmiş, Rey şehrinde ikamet etmiş ve büyük âlim olmuştur. Şafiî mezhebinde idi. Amel ve ibadetle ilgili çok güzel sözleri vardır. Uzun müddet Tarsus'ta oturmuş, konuşma ve halindeki kemal sebebiyle Bizans İmparatoruna elçi olarak gönderilmiştir.

Ebû Sa'dan, büyük âlimlerden olan kadı Ebû Abbas el-Bertî, Muhammed bin Galip et-Temmamî, Muhammed bin Yunus el-Kedimî, Hüseyn bin Hakem el-Hiberî et Kûfî ve daha başkalarından ilim öğrendi. Cüneyd-i Bağdadî ve Ahmed Nûrî'nin (r.aleyhim) sohbetlerinde yetişti. İmâm-ı Şa'ranî "Allahü teâlâ, Cüneyd-i Bağdadî ve Ahmed Nûrî'den (r.aleyhim) râzı olsun ki, böyle büyük bir velînin yetişmesine sebeb olmuşlardır" buyurmuştur.

Abdüssamed bin Muhammed es-Savî, Ali bin Muhammed el-Merverî, Sâlih bin Muhammed el-Hemedanî ve pek çok âlim, Ebû Bekr bin Ebî Sa'dân'dan ilim öğrenmiştir. Üstad Ebul-Kâsım er-Râzî (radıyallahü anh) onun sohbetlerinde yetişmiştir.

Evliyâullahın hâllerine âit ilmî mes'elelerde, kendi vaktinde yaşayan meşâyıhın en âlimlerinden idi. Şafiî mezhebine göre amel edip, va'z etmekte eşsiz idi. Çok kuvvetli bir hitâbeti olup, gayet fasîh ve belîğ konuşurdu. Bir çok mes'elelerde yapmış olduğu beyânları, fevkalade güzel ve anlaşılır idi. Zamanında Bizans'a bir elçi gönderilmek istendiği zaman, halîfenin emri ile ilim adamlarını bir bir incelediler. Ebû Bekr bin Ebî Sa'dân'dan daha liyakatlisini bulamadılar. Hayatta olduğu

günlerin birinde, pekçok velînin hazır bulunduğu bir toplantıda yapılan konuşmada, “Bu zamanda evliyâ içerisinde, Mısır’da Ebû Ali Rodbârî, Irak’ta ise Ebû Bekr bin Ebî Sa’dan gibisi kalmadı. Onlar Ebû Bekr bin Hisa’dan daha ince görüşlü ve anlayşlıdır” diye konuşulduğunu Ebû Abbâs el-Ferganî ve Ebü’l-Hasen bin Hudîk (r.aleyhim) haber vermişlerdir.

Beyan ettiği sözleri; ince ma’nalı, cümleleri anlayana hikmet dolu idi. Buyurdu ki: “Kim evliyâ ile sohbet ederse, nefsini, kalbini ve malını hiç düşünmeden evliyâ ile sohbet etsin. Ne zaman bu sebeplerden; nefs, kalb ve maldan birisine meylederse, maksadına kavuşamaz. (Allahü teâlâya vasıl olamaz.)”

“Kim, rivâyet yoluyla gelen ilim (din bilgileri) ile amel ederse, dirayet ilmine vâris kılınır. Kim, dirayet ilmi ile amel ederse, riâyet ilmine vâris kılınır. Kim, riâyet ilmi ile amel ederse, Allahü teâlâya giden yola kavuşturulur” buyururdu.

O, her hâlinde Allahü teâlâya şükreder, Allahü teâlâdan gelen derd ve belalar, ni’metleri gibi tatlı gelirdi. O bu haliyle de Resûlullaha (aleyhisselâm) tâbi olur, herkese de bunu tavsiye ederdi. Buyurdu ki: “Şükür, Allahü teâlâdan ni’metler ve ihsânlar geldiği zaman şükrettiğin gibi, dert ve belâ halinde de öylece şükretmektir.”

O, her halinde Allahü teâlâya ümid bağlamış ve O’na tevekkül etmiş kimselerdendi. Va’z-u nasîhatlarında dâima sabır ve ümidi, ya’nî Allahü teâlâdan beklemeyi tavsiye ederdi. Buyurdu ki: “Allahü teâlâdan ümit ettiği şeyler üzerine sabreden, O’nun fadl ve ihsânından ümid kesmez. Kim bir şeyi kulağı ile dinlerse, o dinlediğini başkalarına anlatır. Kim kalbi ile dinlerse, onu anlar ve kabûl eder. Kim işitip, öğrendiği ile amel ederse, hidâyet bulur ve başkalarının hidâyete kavuşmasına sebep olur.”

Dünyada, Allahü teâlâdan başka herşeyi maksad ve arzu etmekten uzaklaşmış olan Ebû Bekr bin Ebî Sa’dan, herkese de Allahü teâlâdan başka herşeyden uzaklaşmayı tavsiye ederdi. Buyurdu ki: “Nefsden gelen arzu ve maksadları bırakmak, Allahü teâlâya kavuşmağa sebeptir.” Fakat Ebû Bekr bin Ebî Sa’dan’ın (radıyallahü anh) bu sözleri, dünyâ için hiç çalışmamak ma’nâsına söylenilmiş değildir. O bu sözleriyle Allahü teâlâyı sevip, O’nu maksâd edinmek lâzım olduğunu beyân etmiştir.

Ebû Abdullah-ı Hafîf şöyle anlatır: “Rüveym; Bağdâd’da bayram namazından sonra bana dedi ki: “Ebû Bekr bin Ebî Sa’dan’ı tanır mısın?” “Tanırım” dedim. “Yürü ona git, bizim bugün onun meclis ve ünsiyeti (muhabbeti) ile şereflenmek istediğimizi söyle” dedi. Gittim, onu evinde buldum. Avluya bakan sofada, köhne bir hasırdan başka bir şey yoktu. O da, hasırın üzerinde oturuyordu. Rüveym’in dediklerini ona söyledim. Buyurdu ki: “Bu sofrayı tut. Dışarda birisi var. Ona ver de yemek getirsin.” Ben: “Ya’nî, Ebû Muhammed Rüveym’in da’vetini kabûl etmiyor musunuz?” dedim. O, “Ediyorum fakat, hazret-i Ali’den rivâyet edilmiştir. Resûlullah (aleyhisselâm) bir düğün yemeğine da’vet edildiğinde buyurdu ki: “Kalk yâ Ali! Eve gidelim. Orada birkaç parça birşeyler yiyelim ki, düğün evine vardığımızda, insanlarla yediğimiz yemek güzel olsun.” Ya’nî çok iştahlı bir şekilde yemiyelim. Bundan sonra Abdullah Hafîf söyle dedi: “Ben de sofrayı, alarak o sahsa verdim. Üç yufka (ekmek) ve yanına katık getirdi onları yedik ve ayrıldık.”

Ebû Bekr bin Ebû Sa’dan (radıyallahü anh), Allahü teâlânın rızasına ve sevgisine kavuşmak ve bid’atlardan mutlaka sakınma lâzım olduğunu beyan etmiştir. Çünkü amelde ve i’tikâddaki bid’atin zulmeti, kalbe envâr-ı ilahinin, (Allahü teâlâdan gelen nûrların) girmesine mani olur. Buyurmuştur ki: “Kim Allahü teâlâya kavuşmak isterse, bid’atten, dalaletten, isyandan ve gafletten uzak dursun.”

Ebû Bekr bin Ebî Sa’dan, kimseyle münakaşa etmeye izin vermezdi. Herkesi münakaşadan men eder. Ancak nasîhat için bir başkasına söz söylemeğe izin verirdi. Buyurdu ki: “Bir kimse, Allahü teâlâdan gâfil olduğu halde, münâzara etmek için oturursa, onun için üç ayıp vukû’ bulur. Birincisi; münâzara ettiği kimseye cidâl ve bağırıp çağırmaktır ki, o kişi bundan men edilmiştir. İkincisi; halka karşı kendini üstün görmek sevgisi ki, o kişi bundan men edilmiştir. Üçüncüsü; münâzara ettiği kimseye gadap, öfke ve kindir ki, o kimse bundan men edilmiştir. (Allahü teâlâ bunları haram kılmıştır.)”

Bir kimse bir meclise nasîhat etmek için oturursa, bunun için de üç hâl vardır. Onun sözlerinin başlangıcı va’z ve nasîhat, ortası hak ve hakîkate delâlet, sonu ise berekettir.”

Buyurdu ki: “Hakîkatler zuhur etmeğe başladığı zaman, fehmin (anlayışın) ve ilimlerin eserleri silinir.”

“Rûhlar, nûrdan yaratıldı ve karanlık heykellere, ya’nî bedenlerde yerleştirildi. Rûh kuvvetli olursa, akıl ile hemcins olur ve ona Allahü teâlânın nûrları yağmaya başlar. Nefsin zulmeti gider. Böylece nefs, akıl ve rûhun nûrlarıyla rûhanî bir varlık olur ve nefs, rûh ile beraber aklın emrine, yoluna girer. Rûhlar ise gelmiş oldukları gayb hazînelerine dönerler ve kaderin akışını öğrenirler. Rûh, kaderden cereyan eden şeylere muttali olunca, (öğrenince) kaza ve kaderden gelen her şeye tam rıza hali hasıl olur. İşte bu, rûhun hallerinin latifelerinden birisidir.”

“Sûfî olan kimse, gösteriş ve şöhretten uzaktır. Fakîr (her şeyiyle Hakka yönelen kimse), esbâbı, sebepleri unutan, her şeyi Allahü teâlâdan bilendir. Sebebi unutmak, fakîrlik ismini icab ettirir. Bu sebeple, fakîr olan kimsenin Allahü teâlânın râzı olduğu yolda ilerlemesi kolay olur. Sûfî’nin safası; gönlünün hoşluğu, şöhret ve gösterişi unutmasıdır. Bu hale tasavvuf denir.”

1) Tabakât-us-sûfiyye sh. 420

2) Hilyet-ül-evliyâ cild-10, sh. 377

3) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 117

4) Târih-i Bağdâd cild-4, sh. 361

5) Nefehât-ül-üns (Osmanlıca) sh. 234